

Akademie věd ČR ocenila výjimečné výsledky ve vědě i popularizaci

21.11.2025 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Ceny Akademie věd ČR pro zkušené badatele, talenty a popularizátory převzalo jedenáct osobností, které dosáhly mimořádných výsledků. Předseda instituce Radomír Pánek jim ocenění předal 21. listopadu 2025 v pražské vile Lanna.

„Věda má smysl tehdy, pokud stojí na pevných základech, je rozvíjena novou generací výzkumníků a nezůstává uzavřena v laboratořích a badatelnách, ale vstupuje do veřejného prostoru,“ vyzdvihl na ceremoniálu předseda Akademie věd ČR Radomír Pánek. Tomu podle něj odpovídají i tři kategorie cen.

Ceny Akademie věd ČR se udělují za mimořádné výsledky, kterých vědci a vědkyně dosáhli s podporou instituce a jež přispívají k mezinárodní prestiži české vědy. Ocenění se propůjčuje jednak zkušeným vědcům a vědkyním, jednak vědeckým pracovníkům do 35 let. Cenu předsedy Akademie věd ČR za propagaci nebo popularizaci získávají osobnosti, jež atraktivně zprostředkovávají vědecké poznatky veřejnosti, a přispívají tak k dobrému jménu Akademie věd ČR.

Ocenění zkušenosti

Cenu AV ČR za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací získali Roman Gröger z Ústavu fyziky materiálů AV ČR, Vladislav Knoll ze Slovanského ústavu AV ČR a tým z Botanického ústavu AV ČR ve složení Jitka Štěpánková, Jindřich Chrtek a Zdeněk Kaplan.

Výzkum Romana Grögera přinesl zásadní poznatky o chování superparamagnetických nanočástic, které hrají klíčovou roli ve vývoji moderních nanotechnologií. Jeho tým objasnil mechanismus magnetizační reverze a spontánní fázové přeměny v nanočásticích oxidů železa. Přispěl tak k pochopení základních fyzikálních procesů, jež určují jejich magnetické vlastnosti.

Výsledky mají význam v materiálovém inženýrství i pro vývoj praktických aplikací v biomedicině, kde se tyto nanočástice používají například pro léčbu osob s hlubokými nádory a nádory mozku.

„V Akademii věd pracuji od roku 2009. Vždy jsem ji považoval za jedinou instituci v Česku, kde bych chtěl působit,“ zdůraznil laureát na ceremoniálu.

Editorský tým Jitka Štěpánková, Jindřich Chrtek a Zdeněk Kaplan z Botanického ústavu AV ČR připravil k publikaci devátý, poslední a zároveň nejobsáhlejší svazek kompendia *Květena České republiky*. Završil tím více než padesátiletý projekt. Česko se tak zařadilo mezi několik zemí světa, které mají svou flóru zpracovanou v ucelené a vědecky špičkové podobě.

Jak zdůraznila Jitka Štěpánková, při práci bylo výzvou především udržet autorský kolektiv akceschopný a zajistit financování po celou dobu trvání projektu. „*Květena* je kolektivní dílo, děkuji tedy všem autorům, kterých je osmdesát jedna, i ilustrátorkám,“ dodala.

O publikaci zjistíte více v rozhovoru s Jitkou Štěpánkovou.

Trojdílná monografie Vladislava Knolla *Church Slavonic and the Romanian-speaking Lands I-III* komplexně mapuje dějiny a kulturní význam církevní slovanštiny v rumunsky mluvících zemích. U Rumunů měla církevní slovanština stejnou pozici jako latina v českých zemích. Povědomí o existenci této jazykově-kulturní konstelace ale prakticky chybí. Monografie tak přináší nové poznatky k

dějinám evropské kultury a historickému fungování mnohojazyčného prostředí.

„Vypadalo to, že dílo ani nevyjde, nebo vyjde nekompletní – o to větší je zadostiučinění, že se ho podařilo dovést do konce,“ uvedl laureát a dodal, že zpočátku téma považoval za okrajové. „Čím hlouběji se ale člověk ponoří, tím více otázek se otevírá.“

Více o práci Vladislava Knolla se dozvíte také z videomedailonku.

Ocenění talentů

Cenu AV ČR pro vědecké pracovníky do 35 let za vynikající výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací převzali Jakub Poloprudský z Ústavu fyziky materiálů AV ČR, Radovan Smíšek z Ústavu přístrojové techniky AV ČR a Eva Balounová z Ústavu státu a práva AV ČR.

Jakub Poloprudský vyvinul inovativní metodiku hodnocení eroze povrchů, která je způsobená dopadem vodních kapek. Dokáže zachytit první změny v mikrostruktuře materiálu ještě předtím, než dojde k jeho měřitelnému zdrsňení nebo úbytku.

Nový přístup znamená posun v hodnocení, jak jsou materiály odolné vůči erozi, a otevírá možnosti k určení počátku poškození povrchů a jejich cílené úpravě. Výsledky mají význam například pro prodlužování životnosti různých součástí či optimalizaci povrchů pro biomedicínské implantáty.

Laureát upozornil, že eroze je častý problém především v průmyslu, například při kontaktu kapek a lopatek turbín větrných elektráren. Ty ztrácejí účinnost a musejí se po letech vyměnit. „Pokud porozumíme inkubačnímu stádiu eroze, můžeme navrhnout opatření, která proces eroze zpomalí, jako je vhodná volba materiálu.“

Projekt Radovana Smíška je příkladem propojení špičkového výzkumu, moderního inženýrství a klinické praxe. Stojí za softwarem *VDI Scientific* – nástrojem určeným k měření nesouladu v elektrické aktivitě srdečních komor. Software umožňuje lékařům přesněji určit optimální umístění stimulačních elektrod, a tím zvýšit účinnost léčby srdečního selhání. Jeho práce je součástí výzkumných aktivit akademického start-upu VDI Technologies.

„Kdykoli si myslím, že mám práci hotovou, reakce kolegů je pokaždé stejná: „Je to moc pěkné, už máme jenom drobnost...“ Což je práce na několik dnů nebo týdnů a následně se situace opakuje. Skutečnost, že má člověk kolem sebe odborníky, kteří posunou vaši práci, je ale to nejceněnější,“ poděkoval Radovan Smíšek svým kolegům.

Eva Balounová se zaměřuje na právní aspekty ochrany klimatu a možnosti zavedení rámcových klimatických zákonů ve státech střední Evropy. Její studie je první odbornou právní analýzou, která komplexně zkoumá přístup zemí Visegrádské skupiny ke klimatické legislativě.

Výsledky její práce se promítají do veřejné i politické debaty a iniciovaly odborné diskuse o směřování klimatické legislativy v Česku. Eva Balounová je také mimo jiné spoluautorkou *policy paperu Rámcový klimatický zákon – ano, a proč?*.

„Klimatické zákony je vhodné přijímat i z jiných důvodů, než je ochrana klimatu – například znamenají větší jistotu pro investory,“ zdůraznila laureátka a dodala, že největší výzvou při jejich zavádění je ale politická vůle.

Více o práci Evy Balounové se dozvíte také z Podcastu Akademie věd.

Ocenění pro popularizátory

Cenu předsedy AV ČR za propagaci nebo popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací

obdrželi Alena Sumová z Fyziologického ústavu AV ČR, Dagmar Hájková z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Tomáš Koblížek z Filosofického ústavu AV ČR.

Alena Sumová je odbornicí na výzkum cirkadiánních rytmtů a jejich vlivu na lidské zdraví. Její práce přispívá k pochopení, jak narušení přirozených biologických hodin ovlivňuje vývoj, metabolismus, duševní pohodu i celkovou rovnováhu organismu.

Pravidelně vystupuje na veřejných akcích a přednáškách a věnuje se osvětě mezi středoškoláky i vysokoškolskými studenty. Podporuje tak zájem mladé generace o vědu i zdravý životní styl.

„Se stejnou radostí se vracím z prestižní konference i od středoškoláků. Tato generace si cirkadiální rytmy totiž často narušuje a díky přednáškám poznávají, v čem je chyba,“ uvedla Alena Sumová. Upozornila, že člověk je jediný tvor, který si cirkadiální rytmy sám poškozuje, a to moderním způsobem života. „Víme přitom, že je to jeden z faktorů, které vedou k rozvoji civilizačních chorob.“

O tématu si přečtete více zde.

Dagmar Hájková se zaměřuje na české moderní dějiny v širším středoevropském kontextu, zejména na období první světové války a meziválečné Československo. Spolupracovala na mnoha dokumentárních filmech, například *Poslední slovo Charlotty Garrigue Masarykové* nebo *Jak se bourá monarchie*. Podílela se také na přípravě výstav, mimo jiné *Masaryk na síti* či *Republika československá*.

Laureátka byla také klíčovou postavou při otevírání tajemné obálky TGM. „Téma obálky od sebe asi ještě dlouho neodlepím. Stala jsem se ‚paní s obálkou‘,“ podotkla se smíchem Dagmar Hájková a vyzdvihla, že pro popularizaci měla událost velký dopad: „Sledovanost byla vyšší než u výsledků voleb nebo i sportovních zápasů.“

Tomáš Koblížek se zaměřuje na aktuální témata spojená s jazykem, etikou a politickou filozofií. Je odborníkem na *hate speech*, svobodu slova a dezinformace. Propojuje přístupy analytické filozofie a lingvistiky, přičemž zvláštní pozornost věnuje formám online jazykové agrese a svobodě projevu.

Organizuje konference o filozofii jazyka, vystupuje v médiích, připravoval mimo jiné podcast *Doba složitá* pro Český rozhlas a přednáší o *hate speech* a dezinformacích na středních školách v projektu *Pozvěte si vědce do výuky*.

Laureát zdůraznil, že popularizace se za poslední roky změnila – nyní jsou totiž lidé vůči vědě často skeptičtí. „Popularizaci tak beru i jako obhajování vědy,“ podotkl. Co se týče témat, jako jsou dezinformace a *hate speech*, vědci mohou podle něj přinášet naději: „Věda ukazuje, že dokážeme dobře popsat nejen tyto fenomény, ale i jejich ‚protiléky‘.“

Tomáš Koblížek byl také hostem Podcastu Akademie věd.

Podrobnější informace o výzkumech laureátů najdete v tiskové zprávě.

Více o Cenách AV ČR a seznam jejich dosavadních nositelů a nositelek najdete na webu AV ČR.

Text: Zuzana Dupalová, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR, s využitím tiskové zprávy AV ČR

Foto: Jana Plavec, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Akademie-ved-CR-ocenila-vyjimecne-vysledky-ve-vede-i-popularizaci-00001>